

Bystrík Šramel

DOHODA O VINE A TRESTE VO SVETLE ANGLOAMERICKÉHO „PLEA BARGAINING“

Abstrakt: Autor sa vo svojom článku zaoberá inštitútom dohody o vine a treste, ktorý predstavuje absolútne nový prvok zakotvený do českého trestnoprocesného systému. Dohoda o vine a treste ako forma konsenzuálneho riešenia trestných vecí je inštitútom, ktorý je prijímaný pozitívne najmä zo strany predstaviteľov právnej praxe – advokátov či verejných žalobcov. Umožňuje ukončiť trestnú vec pomerne rýchlo a ušetriť pritom nemalé finančné náklady, ktoré je potrebné vynaložiť na riadne súdne konanie. Napriek tomu však treba uviesť, že istá časť odbornej verejnosti, predovšetkým z radov právnej teórie vníma inštitút dohody o vine a treste pomerne kriticky. Dohoda o vine a treste totiž neprináša len pozitívna uvádzané jej presadzovateľmi, ale skrýva v sebe aj tienisté stránky, o ktorých sa na verejnosti veľmi nehovorí. Autor vo svojom článku rozoberá, ako sa po takmer 8 rokoch svojej existencie ujal tento inštitút tzv. vyjednávanej spravodlivosti na Slovensku a hodnotí pohľad slovenskej trestnoprocesnej praxe a právnej vedy na inštitút dohody o vine a treste. Súčasne poukazuje na jeho negatívne aspekty a prostredníctvom analýzy angloamerického procesu plea bargaining dáva do pozornosti skutočný význam a zmysel tohto inštitútu v Anglicku a USA. Práve v týchto krajinách má inštitút dohody o vine a treste svoj pôvod a zohráva v nich nezastupiteľnú úlohu pri riešení protiprávných konaní právnych subjektov. Kontext uplatňovania tohto inštitútu je v uvedených krajinách však značne odlišný a aj z toho dôvodu autor vyjadruje pochybnosti nad vhodnosťou jeho inkorporácie do právnych systémov krajín kontinentálnej Európy.

Kľúčové slová: dohoda o vine a treste, vyjednanie priznania viny, prokurátor, angloamerický právny systém, trestné konanie

ÚVOD

S účinnosťou od 1. septembra 2012 bol zákonom č. 193/2012 Sb. novelizovaný český Trestný poriadok č. 141/1961 Sb. Predmetnú novelu českého Trestného poriadku možno považovať za mimoriadne významnú, pretože priniesla do českého trestného konania absolútne nový prvok – českým zákonodarcom bol uvedený do života dlho diskutovaný inštitút dohody o vine a treste, ktorý je slovenskému právnemu poriadku známy už takmer 8 rokov. Išlo o vládny návrh zákona, cieľom ktorého bolo (a je) zrýchliť trestné konanie a odbremeniť tak trestné súdnictvo od množstva prejednávanych trestných vecí. Okrem toho má byť tento inštitút prínosom i pre samotného poškodeného, ktorý podľa predkladateľov zákona nemusí byť vystavovaný opakovaným útrapám pri prejednávaní skutku na hlavnom pojednávaní. Podľa slov českého ministerstva uzavretie dohody taktiež zvyšuje pravdepodobnosť úspešnej prevýchovy odsúdeného.¹

V zmysle novely českého Trestného poriadku je štátny zástupca oprávnený ešte v priebehu prípravného konania uzavrieť s obvineným dohodu o vine a treste, platnosť ktorej je však podmienená následným súdnym schválením (súd posudzuje jej primeranosť). Ak súd dôjde k záveru, že dohoda je neprimeraná, má možnosť ju neschváliť (odmietnuť) a vec sa vracia späť do prípravného konania.² Uzavretím dohody sa obvinený súčasne

¹ Bližšie pozri <http://www.epravo.cz/zpravodajstvi/prezident-podepsal-novelu-trestniho-radu-ktera-zavadi-dohodu-o-vine-a-trestu-83161.html>.

² Por. § 314o ods. 3 českého Trestného poriadku č. 141/1961 Sb.

vzdáva práva na prejednanie veci na hlavnom pojednávaní a možnosti napadnúť rozsudok odvolaním. Podľa vládnej novely je dohoda o vine a treste prípustná v konaní o akokoľvek spáchanom trestnom čine, s výnimkou konania o obzvlášť závažnom zločine a konania proti ušlému.³ To je významný rozdiel oproti slovenskej úprave, kde je dohoda možná pri všetkých trestných činoch. Novela zákona taktiež neumožňuje využívať inštitút dohody o vine a treste v prípade mladistvých, a to z dôvodu ich neplnoprávnosti. Slovenská právna úprava, na rozdiel od uvedeného, takýto postup umožňuje aj v prípade trestnej činnosti mladistvých.

Keďže od zavedenia inštitútu dohody o vine a treste v rámci rekodifikácie slovenského trestného práva ubehlo už takmer 8 rokov, sú k dispozícii konkrétne dáta týkajúce sa uplatňovania tohto inštitútu v praktickej činnosti slovenských orgánov trestnej justície umožňujúce urobiť si určitý obraz o ňom a zovšeobecniť niektoré poznatky. Zámerom tohto článku je oboznámiť (nielen) českú odbornú verejnosť o stave uplatňovania inštitútu dohody o vine a treste v praxi slovenských orgánov činných v trestnom konaní, ale taktiež poukázať na niektoré úskalnia aplikácie uvedeného inštitútu, ktoré sú častokrát v úzadí a nie sú (úmyselne) prezentované. Dosiahnutiu uvedeného cieľa by mala napomôcť aj analýza obdobného inštitútu *plea bargaining* existujúceho v angloamerickom právnom systéme, práve z ktorého vychádza nielen existujúci slovenský inštitút dohody o vine a treste, ale rovnako tiež uplatňovaný český model.

1. SLOVENSKÁ ÚPRAVA DOHODY O VINE A TRESTE DE LEGE LATA

Rekodifikovaný slovenský Trestný poriadok účinný od 1. januára 2006 priniesol do slovenského (kontinentálneho) trestného konania viacero novinek, ktoré boli nášmu systému práva doposiaľ neznáme. Ide o prvky, ktoré sú vlastné predovšetkým angloamerickému právnomu systému a ktorých zakomponovanie do svojich právnych systémov v posledných rokoch súčasne pretláčajú viaceré európske štáty, nielen Slovenská republika alebo Česká republika. Jedným z takýchto inštitútov je i **dohoda o vine a treste**. Podľa dôvodovej správy k rekodifikovanému Trestnému poriadku, zavedenie inštitútu konania o dohode o vine a treste má prispieť k zjednodušeniu a zefektívneniu trestného konania, k skráteniu dĺžky jeho trvania a súčasne má dôjsť i k odľahčeniu činnosti súdu pri prejednávaní veci na hlavnom pojednávaní.

Ako napovedá názov samotného inštitútu dohody o vine a treste, podľa povahy ide o konsenzuálnu formu riešenia trestnej veci, ktorej **podstata** spočíva v tom, že obvinený za presne určených podmienok uzná vinu a na základe dohody s prokurátorom súhlasí s navrhnutým trestom. Tým sa obvinený vzdáva svojho práva na prejednanie veci v konaní pred súdom a sudca mu uloží trest bez toho, aby dokazoval jeho vinu.⁴ Konanie o dohode o vine a treste má dve etapy – prvú etapu predstavuje samotné dohodovacie konanie medzi prokurátorom a obvineným v predsúdnom konaní⁵ a druhá etapa prebieha v konaní pred súdom, kedy súd schvaľuje návrh dohody o vine a treste.⁶

³ Por. § 175a ods. 8 českého Trestného poriadku č. 141/1961 Sb.

⁴ ČENTĚŠ, J. Poznatzky z uplatňovania prípravného konania po 1. 1. 2006. In: *Predsúdne konanie: Zborník príspevkov z celoštátneho seminára s medzinárodnou účasťou konaného dňa 25. septembra 2008*. Bratislava: Akadémia PZ, 2008, s. 24.

⁵ § 232 Trestného poriadku č. 301/2005 Z. z. a nasl.

⁶ § 331 Trestného poriadku č. 301/2005 Z. z. a nasl.

Dohodovacie konanie môže začať prokurátor buď na návrh obvineného alebo aj bez tohto návrhu, ak sú splnené **zákonom stanovené podmienky**. Podmienky sú splnené vtedy, ak výsledky vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania dostatočne odôvodňujú záver, že skutok je trestným činom a že ho spáchal obvinený, ďalej ak sa obvinený k skutku priznal a uznal vinu a taktiež ak dôkazy nasvedčujú pravdivosti priznania sa obvineného. To znamená, že pri skúmaní, či sú splnené podmienky na začatie konania sa prokurátor nemôže uspokojiť len s tým, že sa obvinený priznal. Musí taktiež posúdiť to, či dôkazy zhromaždené v prípravnom konaní nasvedčujú pravdivosti priznania sa. V inštitúte konania o dohode o vine a treste je vyjadrená zásada oportunity, ktorá dáva prokurátorovi možnosť postupovať inak ako podaním obžaloby. Rovnako to znamená, že ak sú aj splnené podmienky pre konanie o dohode o vine a treste, prokurátor nie je povinný iniciovať sám od seba dohodovacie konanie, ak naň nedá podnet samotný obvinený. Prokurátor teda posudzuje sám na základe voľnej úvahy, či začne konanie alebo nie. Táto úvaha však nemôže byť založená na svojvôli, ale prokurátor musí odborne a starostlivo skúmať pri posudzovaní vhodnosti konania aj kritériá uvedené v § 4 a 5 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti SR č. 619/2005 Z. z. o podmienkach a postupe prokurátora pri konaní o dohode o uznaní viny a prijatí trestu (berie do úvahy napr. minulosť obvineného, jeho skoršie odsúdenie, povahu a závažnosť trestného činu, ktorý je predmetom obvinenia, prejavenu ľútosť a pocit viny obvineného, jeho ochotu dobrovoľne prevziať zodpovednosť za svoje konanie a i.).

Ak podnet na začatie konania dáva obvinený a prokurátor ho neprijme, písomne to oznámi obvinenému a rovnopis oznámenia založí do spisu. Ak prokurátor prijme záver, že sú splnené zákonné podmienky na konanie o dohode o vine a treste, písomne vyzve obvineného a ostatné oprávnené osoby na vyjadrenie sa k začatiu tohto konania, a ak ide o mladistvého obvineného, aj na súhlas zákonného zástupcu a obhajcu so zamýšľaným postupom. V prípade, ak obvinený odmietne výzvu prokurátora na konanie o dohode o vine a treste, urobí o tom prokurátor záznam, ktorý založí do spisu. V zázname tiež stručne uvedie dôvody, pre ktoré obvinený výzvu prokurátora odmietol. Po uplynutí lehoty určenej vo výzve prokurátor na základe stanoviska obvineného a ostatných oprávnených osôb začne konanie o dohode o vine a treste alebo urobí iné zákonné opatrenie. O samotnom priebehu konania o dohode o vine a treste vyhotoví prokurátor zápisnicu, ktorú založí do spisu. Jeho priebeh však môže byť zaznamenaný i prostriedkami určenými na vyhotovenie obrazového, zvukového alebo obrazovo-zvukového záznamu. O vyhotovovaní takéhoto záznamu prokurátor prítomné osoby upovedomí pred začatím úkonu.⁷

Pri vyjednávaní o druhu, výmere a spôsobe výkonu trestu sa prokurátor riadi ustanoveniami druhej hlavy prvej časti Trestného zákona. Z trestu, ktorý by podľa úsudku prokurátora uložil súd za spáchaný trestný čin, môže ponúknuť obvinenému po vyhodnotení aj kritérií uvedených v § 4 spomenutej vyhlášky primerané zníženie výmeru trestu, ktorý môže byť znížený až o jednu tretinu pod dolnú hranicu zákonom ustanovenej trestnej sadzby. Ak prichádza do úvahy uloženie aj ochranného opatrenia, postupuje prokurátor podľa piateho dielu druhej hlavy prvej časti Trestného zákona. **Podmienkou na uzavretie dohody** o vine a treste je, aby sa obvinený priznal a uznal vinu zo spáchania

⁷ Por. § 3 a § 6 Vyhlášky Ministerstva spravodlivosti SR č. 619/2005 Z. z., o podmienkach a postupe prokurátora pri konaní o dohode o uznaní viny a prijatí trestu.

skutku, ktorý je najzávažnejší z tých, ktoré sú doteraz získanými dôkazmi už preukázateľné, ktorý je taktiež preukázateľný aj iným dôkazom, ďalej ktorý odôvodňuje výrok o treste, príp. aj iné výroky majúce v ňom základ a napokon ktorý nemá nepriaznivý vplyv na trestné stíhanie iných osôb.⁸ V zmysle § 232 TP majú prokurátor a obvinený viacero možností dohody:

- 1) *Dôjde k úplnej dohode o vine, treste a ďalších výrokoch.* V tomto prípade prokurátor podá na súd v rozsahu dohody návrh na schválenie dohody o vine a treste.
- 2) *Dôjde k dohode o vine, treste, ale nedošlo k dohode o náhrade škody.* V tomto prípade prokurátor navrhne, aby súd poškodeného odkázal s nárokom na náhradu škody alebo jej časti na občianske súdne konanie alebo iné konanie.
- 3) *Obvinený v rámci konania o dohode o vine a treste uzná vinu zo spáchania stíhaného skutku v celom rozsahu, ale nedôjde k dohode o treste.* V tomto prípade prokurátor podá obžalobu, v ktorej uvedie obvineným priznaný skutok, jeho právnu kvalifikáciu, uznanie viny a požiada súd, aby vykonal hlavné pojednávanie a rozhodol o treste a ďalších výrokoch, ktoré majú podklad vo výroku o vine.
- 4) *Obvinený v rámci konania o dohode uzná vinu len sčasti.* V tomto prípade podá prokurátor obžalobu, v ktorej uvedie obvineným priznaný skutok, jeho právnu kvalifikáciu a uznanie viny v tomto rozsahu, ako aj skutok a jeho právnu kvalifikáciu, ktorý obvinený nepriznal a požiada súd, aby vykonal hlavné pojednávanie v rozsahu, v ktorom obvinený spáchanie skutku nepriznal, a v ďalšom potrebnom rozsahu a aby rozhodol o vine, treste a ďalších výrokoch, ktoré majú podklad vo výroku o vine.
- 5) *Dôjde k dohode o vine, treste, ale nedošlo k dohode o ochrannom liečení, ochrannej výchove, ochrannom dohľade alebo zhabaní veci.* V tomto prípade prokurátor podá popri návrhu dohody o vine a treste aj samostatný návrh uloženie ochranného opatrenia.
- 6) *Nedôjde k dohode o vine.* V takomto prípade prokurátor urobí o tom záznam v zápisnici a po vykonaní nevyhnutných úkonov v konaní podá obžalobu.

Ak teda dôjde k uzavretiu dohody o vine a treste, prípadne o ďalších výrokoch, prokurátor podá súdu návrh schválenie dohody. Okrem samotného návrhu musí súdu tiež predložiť celý spisový materiál, jeho prílohy a zoznam vecných dôkazov. Treba ešte podotknúť, že súd nie je obsahom dohody viazaný a môže ju odmietnuť, ak zistí závažné porušenie procesných predpisov, najmä porušenie práva na obhajobu alebo ak navrhovaná dohoda je zjavne neprimeraná. Ak súd dohodu o vine a treste schváli, verejne vyhlási rozsudok, proti ktorému však **nie je prípustné odvolanie**.

2. ZHODNOTENIE POSTOJOV SLOVENSKEJ TRESTNOPROCESNEJ PRAXE A PRÁVNEJ TEÓRIE K INŠTITÚTU DOHODY O VINE A TRESTE

Ak by sme mali zhodnotiť úspešnosť aplikácie inštitútu dohody o vine a treste v slovenskej praxi v priebehu uplynulých 8 rokov od uskutočnenia rekodifikácie, možno usúdiť, že sa v praktickej činnosti slovenských orgánov činných v trestnom konaní ujal.⁹

⁸ Por. § 4 ods. 2 Vyhlášky Ministerstva spravodlivosti SR č. 619/2005 Z. z., o podmienkach a postupe prokurátora pri konaní o dohode o uznaní viny a prijatí trestu.

To vyplýva najmä z počtu obvinených, s ktorými bolo konanie na prokuratúre skončené návrhom na schválenie dohody o vine a treste. Podľa správ o činnosti prokuratúry SR za roky 2006–2011 bolo v priebehu prvého roku účinnosti nového, rekodifikovaného Trestného poriadku na prokuratúre skončených návrhom na dohodu o vine a treste 2 481 vecí proti 2 916 obvineným, z ktorých súdy akceptovali v roku 2006 postup podľa § 232 TP voči 1 924 obvineným. O rok neskôr, v roku 2007 sa počet obvinených, s ktorými prokurátori uzavreli návrh na schválenie dohody o vine a treste zvýšil na 5 328 osôb, čo je o 2 412 osôb viac než v roku 2006. Rok 2008 zaznamenal ďalší nárast aplikácie ustanovenia § 232 TP – konanie na prokuratúre bolo skončené návrhom na konanie o dohode o vine a treste trestné stíhanie u 6 039 osôb. V roku 2009 bolo konanie na prokuratúre skončené návrhom na dohodu o vine a treste so 7 209 obvinenými a napokon, v roku 2010 až so 7619 obvinenými. Zatiaľ posledná štatistika dostupná z Generálnej prokuratúry SR potvrdzuje rastúci trend uplatňovania inštitútu dohody o vine a treste – v roku 2011 bol podaný návrh na schválenie dohody o vine a treste u 8 012 osôb.¹⁰ Všetky uvedené čísla pomáhajú urobiť obraz o akceptácii nového inštitútu dohody o vine a treste nielen prokurátormi, ale aj obvinenými (veľké množstvo návrhov bolo iniciovaných z podnetu obvineného). Poukazujú na postupné osvojovanie si tohto inštitútu z dôvodu jeho výhodnosti nielen pre obvineného, aj pre prokurátora, sudcu a advokáta (advokát má v dôsledku dohody ukončený prípad relatívne rýchlo a môže si účtovať vyššiu tarifu).

Možno konštatovať, že z hľadiska vnímania je inštitút dohody o vine a treste **pozitívne hodnotený veľkou časťou slovenskej odbornej verejnosti**, najmä z praxe. Je to prirodzené, nakoľko uvedený inštitút umožňuje praktikom úspešne ukončiť trestné veci relatívne rýchlo, bez veľkých finančných nákladov a bez toho aby museli čeliť dôkazným ťažkostiam a zdĺhavým trestnoproceným úkonom. K problematike dohody o vine a treste bolo doteraz taktiež odpublikovaných relatívne veľké množstvo odborných článkov,¹¹ ktoré sa väčšinou stavajú k tomuto novému inštitútu rovnako pozitívne, príp. v ktorých

⁹ Pozn. autora: Nemožno však povedať, že bez akýchkoľvek problémov. V aplikačnej praxi stále vyvstávajú určité problémy, ktoré treba riešiť, predovšetkým vo vzťahu k činnosti prokurátorov. Skutočnosť, že po uzavretí dohody o vine a treste sa nekoná hlavné pojednávanie, nie je z pohľadu prokurátora podstatná, nakoľko návrh dohody súd schvaľuje súd na verejnom zasadnutí, na ktorom je účasť prokurátora povinná. Negatívom teda je, že napriek snahám zákonodarcu o zjednodušenie a zrýchlenie konania, prokurátori trávajú pomerne dlhý čas na súdnych zasadnutiach. Konanie o dohode o vine a treste malo z pohľadu prokurátorov taktiež za následok zvýšenie ich zaťaženia, čo je spôsobené predovšetkým nárastom administratívnej agendy, nutnosťou osobného vyjednávania s obvineným a ďalšími osobami, pričom nápor prísunu nových trestných vecí zostal nezmenený. To môže mať aj dopad na kvalitu ich prípravy na samotné pojednávanie pred súdom v iných veciach.

¹⁰ Bližšie pozri jednotlivé správy o činnosti prokuratúry SR za roky 2006–2011 [online] [prebraté 31. augusta 2013] dostupné na World Wide Web: <<http://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti-12b7.html>>.

¹¹ Napr. ČENTĚŠ, J. – MAGVAŠIOVÁ, A. K aplikácii inštitútu konania o dohode o vine a treste. *Trestněprávní revue*. Roč. 7, č. 1, 2008, s. 15–18; MAGVAŠIOVÁ, A. – ČENTĚŠ, J. Poznanky z aplikácie konania o dohode o vine a treste. In: *Rekodifikácia trestného práva – doterajšie poznanky a skúsenosti*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 171–178; VRÁBLOVÁ, M. Niekoľko poznámok k historicky najmladšiemu odklonu v slovenskom trestnom konaní – dohode o vine a treste. *Trestněprávní revue*. Roč. 6, č. 7, 2007, s. 192–196; MARKOVÁ, M. Odklony – alternatívne spôsoby riešenia trestných vecí a ich význam pre racionalizáciu trestného konania i v súvislosti so zavádzaním prvkov oportunity do Trestného poriadku. In: *Súkromné a verejné právo súčasnosti*. Trnava: Facultas Iuridica Universitas Tyrnaviensis, 2005, s. 261–269; ŽILINKA, M. K alternatívnym spôsobom vybavenia trestných vecí podľa zákona č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok. *Justičná revue*, Roč. 58, č. 2, 2006, s. 199–203; MANDALÍK, R. K inštitútu konania o dohode o vine a treste. *Justičná revue*, Roč. 58, č. 11, 2006, s. 1611–1613; SOJKA, S. Dohoda o vine bez dohody o treste a hlavné pojednávanie (§ 232 ods. 4 Tr. por.). *Justičná revue*, č. 2, 2008, s. 283–284.

dochádza iba k analýze existujúcej právnej úpravy tohto inštitútu. Praktici a autori publikácií sa väčšinou zhodujú v tom, že dohoda o vine a treste predstavuje z mnohých aspektov veľmi výhodný spôsob riešenia trestných vecí – dochádza napr. k zjednodušeniu trestného konania, obzvlášť fázy týkajúcej sa dokazovania, k zrýchleniu a zhospodárneniu trestného konania. Výhody však zástancovia vidia aj v mnohých iných skutočnostiach. Uplatňovanie dohôd o vine a treste podľa nich spolupôsobí totiž i pri premene spoločnosti na modernú otvorenú spoločnosť či spoločnosť dialógu. V dôsledku toho dochádza tiež k zmierneniu konfliktnej povahy samotného trestného konania a posilneniu úloh a aktivity jednotlivých procesných strán.¹²

Slovenské odborné publikácie sa však v zásade bližšie nevenujú tienistým stránkam inštitútu dohody o vine a treste, čo možno pripísať možnému nekritickému nadšeniu z inovácií trestného procesu pochádzajúcich z angloamerického právneho systému.¹³ Žiadna zo slovenských publikácií bližšie nepoukazuje na negatíva tohto procesu, ktoré môžu mať veľmi významný dopad na ďalšie fungovanie a podobu slovenskej trestnej justície. Okrem toho je nedostatočne rozpracovaná taktiež analýza obdobného angloamerického inštitútu označovaného pojmom „*plea bargaining*“, ktorá by poukázala na skutočný význam vyjednávania dohody o vine a treste a jeho funkcií a zasadila by ho do toho správneho kontextu. Zastávam totiž názor, že nie je možné umelo izolovať právny inštitút patriaci do určitého právneho systému, následne ho implantovať do úplne iného a odlišného právneho systému a očakávať automatické odstránenie neželaných javov. Každý právny inštitút má totiž svoje historické pozadie svojho vzniku, vyvíja sa pod vplyvom určitých spoločenských podmienok a okolností a reaguje na konkrétne politicko-právne požiadavky a potreby. Preto, podobne ako prof. Musil, jeden z najväčších odporcov zavedenia inštitútu tzv. vyjednávanej spravodlivosti, zastávam názor, že pre slovenský trestný proces nepredstavuje inštitút dohody o vine a treste správne riešenie. Okrem dôvodov prezentovaných prof. Musilom v jeho odborných článkoch¹⁴ ma k tomu vedú aj výsledky analýzy inštitútu *plea bargaining* v angloamerickom procese, ktorej sa budem venovať v ďalšej časti môjho článku.

Dôvodov, na základe ktorých ja osobne nepovažujem dohodu o vine a treste v podmienkach našej trestnej justície za prípustnú, je viacero. V prvom rade, dohoda ako dvojstranný právny úkon je typická predovšetkým pre súkromnoprávne odvetvia. **Vina a trest však nemôžu byť nikdy predmetom dohody**, keďže trestné právo má typicky vrchnostenskú povahu a výlučným nositeľom trestného monopolu je štát. Orgány činné v trestnom konaní, ktoré vystupujú v pozícii nadriadenosti voči obvinenému sú z toho dôvodu oprávnené a povinné vydávať autoritatívne rozhodnutia, ktoré musí podriadený subjekt vždy a za každých okolností rešpektovať. Podobne ako v iných odvetviach verejného práva, ani v trestnom práve nemôžu subjekty žiadnym spôsobom dohadovať podmienky

¹² Viac k tomu pozri MUSIL, J. Dohody o vine a trestu – ano či ne? In: *Rekodifikácia trestného práva – doterajšie poznatky a skúsenosti: Zborník*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 186–189.

¹³ Výnimku azda predstavuje nedávno zosnulý doc. J. Kolesár, ktorý k uvedenému inštitútu prezentoval výhrady a kritické poznámky. Bližšie pozri KOLESÁR, J. Dohoda o vine a treste – strašiak spravodlivosti? *Bulletin slovenskej advokácie*, č. 1–2, 2009, s. 3–6.

¹⁴ Pozri napr. MUSIL, J. Dohody o vine a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*. Roč. 41, č. 1, 2008, s. 3–26, príp. MUSIL, J. Dohody o vine a trestu – ano či ne? In: *Rekodifikácia trestného práva – doterajšie poznatky a skúsenosti: Zborník*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 179–201.

týkajúce sa ich právneho postavenia. Je absolútne nemožné, aby si napr. daňovník dohadoval podmienky a výšku zaplatenia svojej splatnej dane s daňovým úradom. Podobne, ak došlo k spáchaniu trestného činu, je neprípustné, aby si páchatel vyjednával s orgánom činným v trestnom konaní podmienky priznania viny a uloženia trestu. Ako uvádza J. Pipek, umožnením existencie dohôd v trestnom konaní pomaly dochádza k procesu tzv. privatizácie trestného práva, zblížovaniu trestného a civilného procesu a k následnému zániku kontinentálnej právnej kultúry.¹⁵

Ďalší hlavný dôvod, pre ktorý považujem dohody o vine a treste za neprípustné, vyplýva zo systému zásad uplatňovaných v kontinentálnom trestnom konaní. V slovenskom trestnom konaní sa totiž stále uplatňuje **vyhľadávacia zásada a zásada zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností** (pred rokom 1989 označovaná ako zásada objektívnej pravdy). Tie majú za následok skutočnosť, že orgány činné v trestnom konaní (i súd) sú stále povinné postupovať tak, aby bol zistený skutkový stav veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, a to v rozsahu nevyhnutnom na ich rozhodnutie. Dôkazy musia obstarávať z úradnej povinnosti a musia s rovnakou starostlivosťou objasňovať okolnosti svedčiace proti obvinenému, ako aj okolnosti, ktoré svedčia v jeho prospech, a v oboch smeroch vykonávať dôkazy tak, aby umožnili súdu spravodlivé rozhodnutie.¹⁶ Súd preto nikdy nemôže pri schvaľovaní dohody o vine a treste brať do úvahy iba priznanie obvineného (priznanie – koruna dôkazov), ale musí posudzovať aj okolnosti, ktoré potvrdzujú pravdivosť jeho priznania, musí skúmať obsah prednesených výrokov. J. Musil však v tejto súvislosti uvádza, že „*priznaním obvineného sa de facto vytvára fikcia zistenej pravdy, súd môže uznať ako vykonané dôkazné prostriedky, ktoré sú navrhnuté alebo obsiahnuté v obžalobe (v návrhu) alebo predložené ktoroukoľvek zo strán*“. Autor súčasne dodáva, že „*realita justičnej praxe vo všetkých krajinách, kde sú zavedené dohody, presvedčivo ukazuje, že takéto overovanie pravdivosti priznania sa buď vôbec nekoná alebo je celkom formálne*“.¹⁷ Skúsenosti, nielen z angloamerického právneho systému, taktiež ukazujú, že častokrát dochádza aj k prípadom nepravdivých priznaní a k následným justičným omylom. Dôvodov nepravdivého priznania je viacero, najčastejšie sa tak deje zo strachu nevinného obvineného z uloženia možného prísnejšieho trestu v riadnom súdnom konaní. Účel trestného konania, t. j. náležité zistenie trestného činu a spravodlivé potrestanie jeho páchatela v takomto prípade nemôže byť dosiahnutý a štát zlyháva v plnení svojich základných úloh v oblasti justície.

Niektorí zástancovia dohôd (rovnako aj české ministerstvo) taktiež tvrdia, že dohoda medzi páchatelom a prokurátorom môže prispieť k resocializácii páchatela, keďže tento úkon je prejavom jeho vôle prevziať zodpovednosť za spáchaný trestný čin. Nemožno však s týmto tvrdením súhlasiť, pretože uzavretie dohody o vine a treste predstavuje pre obvineného výlučne výsledok posúdenia pomeru výhod prijatia dohody a nevýhod jej odmietnutia. Postup obvineného v dôsledku toho stráca akýkoľvek priamy resocializačný či etický charakter a štát sa tak stáva **obchodníkom so spravodlivosťou**, poskytujúcim za uľahčenie a zjednodušenie vyriešenia trestnej veci výhodu uloženia menej prísneho trestu.

¹⁵ Bližšie pozri PIPEK, J. Oficiální nebo dalekosáhle privatizované trestní řízení. *Právník*, Roč. 139, 2000, č. 12, s. 1144–1181.

¹⁶ § 2 ods. 10 Trestného poriadku č. 301/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov.

¹⁷ MUSIL, J. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*. Roč. 41, č. 1, 2008, s. 15.

Uvedené dôvody patria k najzávažnejším dôvodom, ktoré považujem za dôvody odmietnutia dohôd o vine a treste. Ďalšie dôvody vyplývajú z analýzy procesu *plea bargaining*, angloamerickej obdoby inštitútu dohody o vine a treste, ktorá výrazne ovplyvňuje podobu angloamerickej trestnej justície a bez ktorej, ako uvádzajú viacerí autori, by došlo k jej kolapsu.

3. PROCES „PLEA BARGAINING“ V ANGLOAMERICKOM TRESTNOM PRÁVE

V angloamerickom právnom systéme zohráva veľmi významnú úlohu proces tzv. *plea bargaining*. Ide o postup, ktorý možno voľne preložiť ako uzatváranie dohody o priznaní viny, resp. vyjednávanie priznania viny a ktorý bol vzorom či inšpiráciou pre slovenského zákonodarcu pri úprave dohody o vine a treste. Napriek tomu vykazuje značné odlišnosti, nielen v podmienkach aplikácie, ale aj v samotnej úlohe v právnom systéme.

Z historického hľadiska nemá proces *plea bargaining* v angloamerickom právnom systéme dlhú históriu, keďže sa vyvinul až v priebehu 19. storočia.¹⁸ Až do tohto obdobia bol totiž trestný proces rýchly a lacný a nebolo potrebné hľadať nové spôsoby fungovania trestnej justície. Až s nástupom veľkého počtu právnikov a s rozvinutím rôznych procesných pravidiel sa trestný proces začal stávať zdĺhavým a komplikovaným, čo malo za následok aj zvyšovanie nákladov súvisiacich s jeho vykonaním. Aj z toho dôvodu bol zavedený systém „*plea bargaining*“, ktorý mal donútiť obvinených, aby priznali vinu a tak sa vyhli zdĺhavému a drahému trestnému procesu. Ďalšími dôvodmi, ktoré predovšetkým v USA viedli k tomu, že väčšina trestných vecí je v súčasnosti vybavovaná prostredníctvom *plea bargaining* sú:

- vzostup profesionality polície a verejných žalobcov, ktorí objasňovali a vybrali svoje prípady oveľa starostlivejšie, a preto zostalo len niekoľko skutočných sporov o vinu alebo nevinu pre rozhodnutie poroty
- nárast špecializácie a profesionalizácie na strane obhajoby a rozšírenie práva na obhajcu, čo znamenalo, že oveľa viac obvinených malo svojho obhajcu, ktorý si uvedomoval, že môže pomôcť svojmu klientovi už v predsúdnom štádiu
- zmeny v porotnom súdnom procese od relatívne jednoduchého konania až k pomerne zložitému, ťažkopádne a drahému konaniu, ktoré súčasná americká spoločnosť odmieta zabezpečovať
- revolúcia v chápaní riadneho zákonného procesu, ktorá kladie ďalšie požiadavky na úrad verejného žalobcu a poskytuje obvinenému ďalšie práva, ktoré posilňujú jeho pozíciu pri vyjednávaní priznania viny
- expanzia trestného práva hmotného a obzvlášť novej trestnej legislatívy, ktorá nemá vždy plnú podporu spoločnosti
- želanie verejných žalobcov a sudcov, aby dosiahli taký rozsudok, ktorý by z ich pohľadu lepšie vyhovoval potrebám určitého páchatela, ako inak povoľujú prísne trestné zákony.¹⁹

¹⁸ LANGBEIN, J. H. Understanding the short history of of plea bargaining. *Law & Society Review*, No. 13, 1979, s. 261.

¹⁹ LAFAYE, W. R. – ISRAEL, J. H. *Criminal procedure*. St. Paul: West Publishing Company, 1985, s. 767.

Postupom času sa proces *plea bargaining* tak stal základným kameňom angloamerickej trestnej justície, bez ktorého by došlo k jej kolapsu.²⁰ Jedným z dôvodov je i skutočnosť, že rovnako ako v Anglicku, tak aj v USA sú všetky delikty vybavované v rámci súdnej oblasti. Angloamerický právny systém totiž nepozná oblasť správneho práva a kategóriu priestupkov v našom ponímaní a z toho dôvodu sa všetkými protiprávnymi činmi musí zaoberať justícia.²¹ Je teda samozrejmé, že nie všetkými deliktami sa môže zaoberať súd a väčšina z nich preto musí byť nevyhnutne vyriešená mimosúdnym spôsobom. Práve sem spadá proces „*plea bargaining*“.

Na rozdiel od uvedeného, slovenský systém verejného práva (rovnako ako ten český) sa člení na viaceré odvetvia a z toho dôvodu nie všetky protispoločenské konania je nutné prejednávať pred súdmi. Menej závažné protispoločenské konania sa nikdy neposudzujú ako trestné činy (či zločiny) a nikdy nepodliehajú súdnemu prejednávaniu. Slovenské trestné právo postihuje iba spoločensky najzávažnejšie delikty a postih spoločensky menej závažných konaní je ponechaný na príslušné správne orgány. Možno uviesť, že existuje dokonca veľké množstvo priestupkov, ktoré sú subsidiárne k úprave trestných činov uvedenej v Trestnom zákone. Tu teda jasne vidieť, že zatiaľ čo v angloamerickom trestnom systéme sa dohadovanie o priznaní viny javí ako nevyhnutnosť, v podmienkach slovenského (či českého) právneho systému tomu tak nie je. Inštitút dohody o vine a treste preto z pohľadu jeho pôvodného angloamerického účelu nie je nevyhnutný. Keď zákonodarca chcel zjednodušiť a skrátiť celý súdny proces, mal sa vydať skôr inou cestou, napr. cestou zdokonalenia ustanovení týkajúcich sa dôkazov a dokazovania. Vhodnou cestou by bola aj cesta tzv. dekriminalizácie a depenalizácie. V reáli je tomu však inak a štát sa uberať skôr opačným smerom – ak nevie riešiť málo závažné protispoločenské konania, kriminalizuje ich a naivne očakáva, že k nim viac nebude dochádzať. Práve dohoda o vine a treste predstavuje prostriedok ľahko realizovateľnej trestnej represie – priznanie viny umožňuje rýchle uloženie trestu a teda jednoduché vybavenie trestnej veci. To je však v rozpore s európskou koncepciou trestného práva ako prostriedku *ultima ratio*.

Postup „*plea bargaining*“ je prítomný samozrejme u oboch najvýznamnejších predstaviteľov angloamerického právneho systému – aj v Anglicku, aj v USA. Jeho podoba nie je však úplne rovnaká a vykazuje isté odlišnosti.

Významným znakom trestnej justície **Anglicka (rovnako i Walesu)** je existencia **inštitútu uznania viny** (*guilty plea*), podľa ktorého ak obžalovaný prizná vinu, dokazovanie sa zameriava iba na zistenie pravdivosti priznania. Obžalovaný môže pri tom priznať vinu iba za niektorý zo skutkov uvedených v obžalobe, príp. môže priznať vinu dokonca aj za iný, menej vážny skutok. Verejný žalobca by mal prijať uznanie viny iba vtedy, ak má za to, že súd je schopný vyniesť rozsudok zodpovedajúci závažnosti spáchaného trestného činu, obzvlášť pri existencii príťažujúcich okolností. Verejný žalobca však nemôže sudcu nijakým spôsobom žiadať, aby vyniesol nejaký konkrétny rozsudok.

Anglický verejný žalobca nesmie nikdy akceptovať také priznanie viny, ktoré vyhovuje iba jemu. Musí pri tom brať do úvahy predovšetkým verejný záujem, prihliadať na záujmy

²⁰ Por. FICO, R. Vyjednávacia spravodlivosť. *Justičná revue*, č. 8–9/1991, s. 37.

²¹ Pozn. autora: V angloamerickom práve sa zločiny (*offences*) delia na tzv. *indictable offences* (pripúšťajú konanie pred porotou) a tzv. *petty offences* (môžu byť prejednávané sumárne, zmierovacími sudcami bez poroty). *Indictable offences* sa ďalej členia na *treasons, felonies a misdemeanors*. Viac pozri SOLNAR, V. – FENYK, J. – CÍSAŘOVÁ, D. Základy trestní odpovědnosti. *Systém českého trestního práva*, s. 44.

a názory poškodených, príp. ich rodín. Súdu pri tom musí byť jasné, z akého dôvodu bolo priznanie viny akceptované verejným žalobcom.²² Treba však zdôrazniť, že priznanie viny obžalovaným nemôže byť založené na klamlivých či nepravdivých skutočnostiach. Nelogické alebo dôkazmi nepodporené priznanie viny by totiž viedlo k uloženiu nezodpovedajúcemu trestu a mohlo by poškodiť dôveru verejnosti v systém trestného súdnictva. Podrobný postup verejného žalobcu týkajúci sa inštitútu priznania viny je upravený v smernici vydanéj Generálnym verejným žalobcom.²³ Možno konštatovať, že väčšina trestných vecí je v Anglicku vybavená práve prostredníctvom inštitútu priznania viny (pred Korunným súdom prizná vinu cca 70 % obžalovaných, pred Magistrátnymi súdmi dokonca až 79 % – 93 % obžalovaných).²⁴ Tento veľký počet obžalovaných a ich trestných vecí však nepredstavuje trestné činy v našom ponímaní, ale ide o menej závažné protispoločenské konania, ktoré by sme u nás mohli označiť termínom priestupok. Dá sa tak tiež povedať, že inštitút priznania viny funguje aj v našom správnom konaní – ak napr. delikvent súhlasí so zaplatením pokuty v blokovom konaní, de facto priznáva vinu k spáchanému protiprávnemu konaniu a vec je vybavená bez potreby vykonávania dôkazov v konaní pred správnym orgánom.

Zároveň treba uviesť, že priznanie viny v Anglicku je častokrát výsledkom **vyjednávania medzi obžalobou a obhajobou** (*plea bargaining*), pri ktorom dôjde k dohode, že ak páchatel prizná vinu, obžaloba zmierni kvalifikáciu skutku. V súvislosti s týmto (možno povedať značne kontroverzným) inštitútom je však nutné uviesť, že vo Veľkej Británii dlhé roky prevládalo oficiálne tvrdenie, že proces vyjednávania priznania viny tu vôbec neexistuje. Znalci anglického trestného systému však dobre vedeli, že tomu tak určite nie je a tento proces sa deje neustále. Existencia inštitútu „vyjednávanej spravodlivosti“ bola oficiálne potvrdená až v roku 1977 v istej odbornej právnej štúdii, ktorá mala za následok uznanie tohto inštitútu ako prvku neodmysliteľne patriaceho k anglickému trestnému konaniu. Tu sa však žiada upozorniť, že napriek podobnosti anglického a amerického trestného systému, inštitút „plea bargaining“ vykazuje v oboch systémoch isté odlišnosti. Tie vyplývajú predovšetkým z troch skutočností – anglické súdnictvo sa vyznačuje väčšou konzervatívnosťou ako americké súdnictvo, anglickí sudcovia nie sú pri ukladaní trestu (pokiaľ ide o jeho druh a výšku) natoľko viazaní štatútmi ako americkí sudcovia a napokon v Anglicku obžalobu zvyčajne nezastupujú profesionálni verejní žalobcovia.²⁵ Rozdiel možno nájsť aj v tej skutočnosti, že anglický verejný žalobca nemôže navrhnúť súdu trest, ktorý sa má uložiť obžalovanému, t.j. nemôže vyjednávať s obžalovaným o priznaní jeho viny s tým, že ak vinu uzná, sudcovi verejný žalobca odporučí uloženie konkrétneho trestu.

Treba podotknúť, že aj keď prax dohadovania priznania viny prináša benefity nielen samotnému obžalovanému (miernejší trest), súdu, polícii a tiež daňovníkom, jej vykonávanie je anglickou odbornou verejnosťou značne kritizované. Zdôrazňuje sa najmä to, že nie je v záujme spravodlivosti dosiahnuť pod tlakom možného vysokého trestu v každom prípade priznanie obžalovaného, nakoľko sa v dôsledku takéhoto postupu môže stať, že sa aj nevinná osoba prizná k tomu, čo nespáchala. Okrem toho sa poukazuje

²² Čl. 10 Kódexu Kráľovských verejných žalobcov.

²³ Attorney General's guidelines on the acceptance of pleas, 2009.

²⁴ HIRSCHL, D. – WAKEFIELD, W. – SASSE, S. *Criminal Justice In England and the United States*. 2nd Edition. London: Jones and Bartlett Publishers, 2008, s. 195.

²⁵ FICO, R. Vyjednávania spravodlivost. *Justičná revue*, č. 8–9, 1991, s. 40.

i na to, že predstava obchodovania so spravodlivosťou môže viesť k narušeniu základov etického systému.²⁶

Rovnako ako v Anglicku a Walese, aj v USA dosiahnutie odsudzujúceho rozsudku v konaní pred súdom častokrát nezávisí od preskúmania všetkých možných dôkazov a ich súhrnného zhodnotenia, ale je taktiež výsledkom priznania viny samotného obžalovaného. Možno tak povedať, že až 95 % odsudzujúcich rozsudkov, či už na federálnej úrovni alebo na úrovni jednotlivých štátov, je vynesených na základe **priznania viny obžalovaným**,²⁷ čo je dôsledkom najmä toho, že obžalovaný i obhajca rátajú s trestom prijateľným pre obžalovaného.

Väčšinou je však vyhlásenie o vine obžalovaného v americkom trestnom konaní až výsledkom **dohadovacieho procesu** (*plea bargaining*) medzi obhajcom a verejným žalobcom spočívajúceho v tom, že ak obžalovaný prizná vinu, verejný žalobca mu poskytne určité ústupky. Z tohto hľadiska sa rozlišujú v USA dve základné formy dohadovacieho procesu. Prvou je tzv. vyjednávanie o treste (*sentence bargaining*), kedy verejný žalobca prisľúbi obžalovanému, že vo vzťahu k určitým žalovaným skutkom odporučí súdu vynešenie menej prísneho rozsudku ako výmenu za priznanie viny zo strany obžalovaného. Ako bolo už naznačené, táto forma vyjednávania v Anglicku a Walese nie je prípustná. Druhou formou je tzv. vyjednávanie o žalovanom skutku (*charge bargaining*), pri ktorom verejný žalobca obžalovanému prisľúbi, že vypustí nejaký skutok z obžaloby alebo prekvalifikuje skutok na menej závažný trestný čin ako výmenu za priznanie viny obžalovaným.²⁸ Treba uviesť, že inštitút dohadovania o vine je neoddeliteľnou zložkou amerického trestného práva procesného. Súčasne je však predmetom nespočetných debát a odborných diskusií, v ktorých vystupujú nielen obhajcovia tohto postupu, ale aj jeho odporcovia.

Obhajcovia postupu, pri ktorom dochádza k vyjednávaniu priznania viny, najčastejšie odôvodňujú tento postup predovšetkým praktickými hľadiskami – umožňuje totiž zefektívniť systém trestnej justície a ušetriť súdny čas, ktorý môže byť venovaný iným, náročnejším trestným veciam. Okrem toho mnohí verejní žalobcovia tvrdia, že zníženie počtu priznaní viny páchatelom by viedlo k chaosu v trestnej justícii a jeho zahľteniu množstvom trestných vecí. Obhajcovia zároveň tvrdia, že priznanie viny má aj pre obžalovaného viacero výhod. V prvom rade, ak obžalovaný prizná vinu k menej závažnému trestnému činu, súd mu uloží menej prísny trest ako v prípade, ak by bol trestne stíhaný za skutočne spáchaný trestný čin. Výhodou predstavuje i to, že obžalovaný sa priznaním viny môže vyhnúť záznamu v registri trestov týkajúceho sa konkrétneho, skutočne spáchaného trestného činu (zaznamená sa mu dohodnutý, menej závažný trestný čin), čím zabráni svojmu poškvrneniu a označovaniu verejnosťou (napr. v súvislosti so sexuálnymi trestnými činmi). Okrem toho, priznaním viny za menej závažný trestný čin a následnou prekvalifikáciou jeho skutku zo zločinu (*felony*) na prečin (*misdemeanor*) alebo priestupok (*petty offence*) sa obžalovaný môže vyhnúť sekundárnym následkom vyplývajúcim zo spáchania zločinu (strate určitých občianskych práv ako napr. práva voliť, strate možnosti vykonávať určité druhy povolání a zastávať určité druhy funkcií

²⁶ ROSHIER, B. – TEFÉ, H. *Law and Society in England*. London: Routledge, 1980, s. 118.

²⁷ KEEFE, K. O. Two Wrongs Make A Wrong: A Challenge To Plea Bargaining and Collateral Consequence Statutes Through Their Integration. *The Journal of Criminal Law & Criminology*. Vol. 100, No. 1, 2009, s. 250.

²⁸ BERGMAN, P. – BERMAN-BARRETT, S. J. *The Criminal Law Handbook – Know Your Rights, Survive the System*. 5th Edition. Berkeley. Berkeley: Nolo, 2003, s. 20/3.

a pod.).²⁹ Výhody postupu plea bargaining však podľa jeho zástancov pociťuje aj samotný poškodený, či obeť. V prvom rade sa môže poškodený vyhnúť povinnosti svedčiť pred súdom a s tým spojeným nepríjemnostiam s opätovným vybavovaním si jednotlivých detailov spáchaného činu. Dôležitým faktorom je tiež to, že obvinený má určitú záruku, že páchatel' bude potrestaný. Výhody z procesu plea bargaining napokon vyplývajú aj pre obhajcov. Ak sú totiž platení fixnou sumou za pomoc v trestnej veci konkrétneho obvine-ného, dohoda im umožňuje ušetriť čas a prostriedky a venovať sa ďalším prípadom.³⁰

Odporcovia tohto postupu však tvrdia, že proces dojednávania priznania viny je nelegálny a nelegitímny a samotná podstata obchodovania so spravodlivosťou je nemorálna. Argumentujú aj tým, že v dôsledku takéhoto postupu sa vytvára reálne nebezpečenstvo odsúdenia nevinnej osoby. Nevinní obžalovaní môžu v mnohých prípadoch totiž priznať vinu len z toho dôvodu, že majú obavy z možného uloženia oveľa prísnejšieho trestu v klasickom súdnom konaní pred porotou.³¹ Odporcovia tiež tvrdia, že jediným záujmom verejného žalobcu je dosiahnuť vynesenie odsudzujúceho rozsudku a vybaviť tak trestnú vec čo najskôr. Tvrdia tiež, že obchodovanie so spravodlivosťou je neúčinné a zbytočné a v konečnom dôsledku môže znížiť odstrašujúce účinky trestných noriem, nakoľko vždy vedie k ukladaniu nižších trestov. Okrem toho je podľa nich nespravodlivé, nakoľko tým, ktorí si zvolia konanie pred porotou sú vo všeobecnosti ukladané prísnejšie tresty.³²

Nech už sú názory odbornej verejnosti akékoľvek, faktom zostáva, že bez možnosti vyjednávania priznania viny s obžalovaným by práca amerického verejného žalobcu bola značne sťažená a spomalená. Možnosť verejného žalobcu vyjednávať s obžalovaným priznanie viny patrí medzi jeho široké diskrečné oprávnenia. Z toho vyplýva, že verejný žalobca takto nie je povinný postupovať, ak má za to, že treba vykonať klasické súdne pojednávanie pred porotou. Nikto mu to ani nemôže nariadiť. Vo väčšine prípadov sa však verejný žalobca rozhodne vstúpiť do procesu vyjednávania priznania viny, nakoľko mu to prináša **viaceré výhody**. Okrem toho, že trestnú vec vybaví oveľa rýchlejšie a získa tak čas na riešenie iných vecí, konanie pred súdom po priznaní viny je oveľa jednoduchšie a vyžaduje menej práce zo strany verejného žalobcu. Priznane viny má totiž za následok, že sudca nepreskúmava zhromaždené dôkazy a verejný žalobca sa tak môže vyhnúť prípadnému vylúčeniu nezákonne získaných dôkazov alebo dôkazov trpiacich inými vadami. Verejný žalobca získaním priznania viny obžalovaného nadobúda taktiež istotu, že prípad vyhrá, a to aj za cenu možného miernejšieho rozsudku vyplývajúceho z priznania viny. Získanie priznania viny však predstavuje i ušetrenie finančných prostriedkov, ktoré by verejný žalobca musel vynaložiť na komplikované a náročné konanie. V neposlednom rade, verejný žalobca má z toho aj profesijný prospech, nakoľko sa v jeho pracovných záznamoch zvyšuje množstvo vyhnaných prípadov a zvyšuje sa tak celkový dojem efektívnosti jeho práce.³³

²⁹ LAFAVE, W. R. – ISRAEL, J. H. *Criminal procedure*. St. Paul: West Publishing Company, 1985, s. 766.

³⁰ BOLL, M. *Plea bargaining and agreement in the criminal process: a comparison between Australia, England and Germany*. Hamburg: Diplomca Verlag, 2009, s. 16

³¹ Viac k tomu pozri GAZAL-AYAL, O. – RIZA, L. *Plea Bargaining and Prosecution* [online], [prístupné 6. novembra 2011] dostupné na internete <<http://eale.haifa.ac.il/WorkingPapers/Binder%20WP%20013.pdf>>.

³² SALTZBURG, S. A. *American criminal procedure: Cases and commentary*. 3rd Edition. St. Paul: West Publishing Company, 1988, s. 793.

³³ VLASHIN, V. A. The Prosecutor In American Criminal Procedure: Observations Of a foreign Student. *Loyola of Los Angeles Law Review*, Vol. 12, No. 4, 1979, s. 848.

Ak bola teda uzavretá medzi obžalobou a obhajobou dohoda, musia o nej strany dať vedieť súdu. Ten následne preskúma, či bol súhlas obžalovaného získaný dobrovoľne a bez nátlaku a či si je vedomý dôsledkov svojho súhlasu s obžalobou. V takomto prípade sa vlastné súdne pojednávanie nekoná a súd rozhodne o treste.³⁴ V USA totiž platí pravidlo, že priznanie viny je najlepším dôkazom o vine obžalovaného. Niektorí autori však poukazujú na to,³⁵ že v procese vyjednávania s obžalovaným o podmienkach priznania viny si verejný žalobca v podstate uzurpuje úlohy viacerých orgánov v súdnom konaní. Je to totiž verejný žalobca, kto rozhoduje, k akému skutku môže obžalovaný priznať vinu. Tým de facto nahrádza porotu, ktorá ako jediný subjekt má za normálnych okolností výlučné právo rozhodovať o vine obžalovaného. Navyše, v dôsledku procesu vyjednávania viny si verejný žalobca prisvojuje i určité úlohy súdu, nakoľko on sám určuje podmienky, za ktorých má byť vynesene odsudzujúci rozsudok. Aj keď ich následne predkladá súdu, dá sa povedať, že vo väčšine prípadov sú súdom automaticky schvaľované. Nakoľko je vyše 90 % trestných vecí skončených práve prostredníctvom inštitútu priznania viny, možno konštatovať, že americká trestná justícia je v podstate vykonávaná prostredníctvom postupov orgánu exekutívy, a nie prostredníctvom verejného súdneho pojednávania pred porotou. Takýto postup je samozrejme nezlučiteľný s európskou kontinentálnou tradíciou, kde musí byť konečný výrok o vine a treste urobený na základe dôsledného prejednávania trestnej veci nezávislým a nestranným súdom.

ZÁVER

Dohoda o vine a treste predstavuje inštitút, ktorý je pre kontinentálnu právnu kultúru cudzí. Aj keď sa ho mnohé štáty snažia pod zámienkou zjednodušenia a uľahčenia trestného konania integrovať do svojich právnych systémov, je otázne, či naozaj dochádza k naplneniu uvedeného cieľa. Isté pozitíva, ktoré táto dohoda môže priniesť aj českému právnemu systému sú podľa môjho názoru prevážené negatívami. Medzi najzávažnejšie možno považovať prvok konsenzuality, ktorý do verejného trestného práva určite nepatrí. Úlohou štátu je potrestať páchatela za spáchaný trestný čin a nie vyjednávať s ním podmienky priznania viny. Negatívom je taktiež oslabovanie striktného uplatňovania základných zásad kontinentálneho trestného procesu (napr. zásady zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností), ktoré môže viesť k deštrukcii európskych trestno-procesných tradícií. Schodnejšou cestou sa javí byť zdokonaľovanie procesných pravidiel týkajúcich sa dokazovania a proces dekriminalizácie a depenalizácie menej závažných protispoločenských konaní. Inštitút vyjednávanej spravodlivosti je nerozlučiteľne spojený s angloamerickým systémom práva a myslím si, že tam by mal aj naďalej zostať.

JUDr. Bystrík Šramel, PhD.

Fakulta sociálnych vied Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave

³⁴ MELONE, A. P. – KARNES, A. *The American Legal System. Perspectives, Politics, Processes, and Policies*. 2nd Edition. Plymouth: Rowman & Littlefield Publishers, 2008, s. 252.

³⁵ Pozri napr. VLASIHIN, V. A. *The Prosecutor In American Criminal Procedure: Observations Of a foreign Student*. *Loyola of Los Angeles Law Review*, Vol. 12, No. 4, 1979, s. 848–849.

Bystrík Šramel

Agreement on Guilt and Punishment in the Light of the Angloamerican Process of Plea Bargaining

Abstract: The author of this article deals with the agreement on guilt and punishment which represents a brand new element in the Czech criminal law system. The agreement on guilt and punishment as a form of consensual solution of criminal cases is an institute that is received positively in particular by the representatives of legal practice – advocates and public prosecutors. It enables to deal with the criminal case rather quickly and to save considerable financial expenses that are needed for a proper trial. Nevertheless, it should be noted that a certain part of the professional community, especially from the ranks of legal theory perceives the institute of the agreement on guilt and punishment rather critically. Agreement on guilt and punishment does not only bring positives referred to by its proponents, but it hides the downsides not discussed in the public. The author analyzes success of the so-called negotiated justice in the Slovak republic and evaluates opinions of Slovak criminal law practitioners and jurisprudence on the institute of agreement on guilt and punishment. He also points out to its seamy side and through the analysis of plea bargaining he shows the meaning and the sense of this process in England and USA. The agreement on guilt and punishment has its origin in these countries and plays an unsubstitutable role in the process of dealing with the criminal cases. The context of application of this institute in these countries, however, is rather different and it is also the reason why the author expresses doubts over suitability of its incorporation into the legal systems of the countries of continental Europe.

Key words: agreement on guilt and punishment, plea bargaining, prosecutor, Angloamerican system of law, criminal procedure